

Leonardo era noble

Autor: David Grau

Data de publicació: 24-12-2012

En David Grau ens demostra que en Leonardo Da Vinci no era un pobre desgraciat que tenia bona mà amb el dibuix i la pintura, sinó que era un noble relacionat amb les més altes autoritats del moment.

En aquest article m'he plantejat de fer un resseguiment d'algunes pistes i elements que podrien fer-nos discernir i entreveure que, efectivament, el gran artista i geni del Renaixement fou un noble i no pas el pelacanyes que la història oficial difon d'una manera absolutament –per aquells que intentem no creure en els contes de fades– al·lucinant. Elements al·lucinògens que tampoc ja no ens haurien d'alarmar tant, ja que som davant d'un mateix patró repetit fins a la sacietat. L'únic consol que ens resta és que moltes de les vegades és per aquí on els atrapes: en Colom fou un taverner plebeu de Gènova; en Cervantes, el descendent d'un metge de mala mort d'Alcalà de Henares, i en Leonardo, un pobre fill il·legítim que no sortí del seu poblet de la Toscana sense cap educació ni cultura fins als divuit anys, si bé poc temps després ja recorria diverses corts italianes com si fos a casa seva i acabà per ser el més gran en gairebé totes les disciplines artístiques i en les més diverses ciències.

Alguns dels punts que tracto no són exclusius de la meva recerca sinó extrets de la visió sagaç de l'iniciador de la sospita, en Bilbeny, però que aquí adjunto en ordre d'importància. N'hi ha d'altres que sí que són meus, però tot i que entren en terrenys més pantanosos, poden il·luminar tarannàs i afegir pistes, els quals, estirats i resseguits més àmpliament, també ens durien a creure convençudament en la noblesa del pintor.

1.- La primera i més bàsica de les certes per certificar si algú pertany a la noblesa en aquella època és el fet de ser fill legítim d'algun noble. El primer text biogràfic sobre el gran geni que ens ho corrobora és l'anomenat Anònim Gaddiano, que, servint-me de la traducció que en fa en Bilbeny en un dels seus magnífics treballs, veiem que ens diu: "en Lleonard da Vinci, ciutadà florentí, encara que fos fill legítim de Ser Piero da Vinci, era, per part de mare, nascut de bona sang"[1].

Si intentem abstreure'ns de l'absurditat que representa dir que ser fill legítim és un impediment per ser noble –quins

embolics a vegades es fan els censors i retocadors de textos!—, ens adonem clarament que al segle XVI dir que s'és fill de bona sang no vol dir altra cosa que ser nascut en el si de la noblesa, tal com remarca sense cap problema de consciència el biògraf nord-americà Robert Payne en un llibre seu sobre Leonardo: "Nascuda de bona sang, la qual cosa significava i només podia significar que va ser de naixença noble. Bona sang significava sang noble"[2]. No podem saber, malauradament, a quin estrat nobiliari es podia referir l'autor de l'Anònim Gaddiano, però el que està meridianament clar és que el segon text més antic que ens forneix informació sobre el mestre ens diu que la mare era noble i ell, un fill legítim per part de pare. Així, doncs, conclourem que en Leonardo no havia de tenir cap problema legal per ostentar noblesa. I per aquest mateix motiu, un dels fets més repetits de la llegenda oficial és que el noi fou un fill il·legítim producte d'una relació fortuïta fora del matrimoni.

2.- La segona en importància cabdal és la possessió o no d'un símbol heràldic. És l'autèntica verificació de la pertinença a l'estament de la nobilitat. Novament traïem la informació també traduïda per en Bilbeny: "El 1895, al seu estudi sobre l'heràldica vinciana, en Teostene ens torna a assabentar que l'escut de la família Da Vinci, a la qual pertanyia en Leonardo, és compost de tres pals vermells en camper d'or"[3]. Deixant de banda que l'escut és el de la família reial catalana, perquè entràriem de ple en l'immens tema de qui era realment Leonardo, podem dir de manera diàfana que si posseï un escut d'armes, el gran geni havia de ser forçosament un membre de la noblesa. Això és indiscutible.

3.- Seguint l'ordre que he plantejat, ens trobaríem el tema de la familiaritat amb en Cèsar Borja. En un salconduit que aquell atorgà al Mestre quan aquest era el seu cap d'enginyers militars en la campanya bèl·lica del primer a la Romanya, en Cèsar tracta en Leonardo de "dilectíssim familiar nostre". Sabent i reconeixent que el terme "familiar" podria voler expressar servent o amic d'en Cèsar, hauríem de dir que de la mateixa manera, però a l'inrevés dels qui es creuen la llegenda oficial, també podria voler expressar nuament i precisament la relació de parentiu entre ells dos; i, sabent que en Borja estava emparentat amb la família reial catalana i en Leonardo té com a escut nobiliari el símbol heràldic d'aquesta família, aquí tindríem un altre motiu important de certesa nobiliària del geni.

4.- Ara parlarem del paper polític, que ja intuï en Paolo Pellegrino[4], que juga el mestre Leonardo en un moment històric clau, tal com indica el que deixà escrit en un full del seu Còdex Atlàntic. Veiem com ens ho descriu el biògraf modern Nicholl: "El 6 d'octubre [del 1499] Lluís XII entrava triomfalment a la ciutat [de Milà]. Hi passà unes sis setmanes... És aquí on entra el misteriós cas del 'memoràndum de Ligny', un full del Còdex Atlàntic on [Leonardo] escriu: 'Localitza Ingil i digues-li que l'esperaràs a Amor i que aniràs amb ell a llopan'"[5]. El que diu aquest petit text amb paraules clau escrites al revés, i que tant costa d'interpretar als erudits en tota la seva profunditat, no pot ser res més que un viatge diplomàtic de Leonardo. En l'escrit del seu diari, l'artista sembla que s'avisí a si mateix —igual com fem en les notes adhesives que enganxem a la nevera— que ha de localitzar Ligny —el cap de les tropes franceses—, per esperar-lo a Roma més endavant i llavors acompanyar-lo fins a Nàpols! Què hi va a fer un pintor amb el cap de la invasió militar francesa que busca recuperar el regne de Nàpols per al seu monarca? Naturalment, no hi actuarà com a artista, sinó que hi va per realitzar una tasca política, perquè ell pertany a la noblesa i a la mateixa família que regna a Nàpols, tal com explicita l'escut heràldic que hem anotat abans. Qui fa tasques polítiques al segle XV? Els nobles o els homes d'església. Com que, pel que sabem, excloem el mestre de posseir vots eclesiàstics, un altre cop en Leonardo se'ns presenta obertament com a noble.

5.- En Leonardo, més que un artista extravagant i bohemí —és vist així per força erudits—, moltes vegades sembla un cortesà més, tal com ha intuït un altre biògraf modern: "en Leonardo fou una criatura de la cort i no pas un artista a la recerca de feina"[6]. Sabem de manera segura que correu pel Vaticà, per la cort de Milà, per la de Màntua, i per la de Ferrara com si anés gairebé per casa seva. Relacionat amb això, sabem que fou un home molt proper a Isabel d'Aragó i Nàpols, i també a les altres princeses napolitanes que regien algunes d'aquelles corts abans anomenades; o sigui, la Isabel i la Beatriu d'Este i Aragó. Això no significa obligatòriament que ell fos noble i pertanyés d'alguna manera a aquella família, però es fa absolutament palès que tot sempre va a parar allà mateix. I si algú es creu que un artista podia penetrar tan fàcilment les barreres de classe social i tenir tanta familiaritat amb les famílies regnants en aquella època, doncs que s'ho cregui.

6.- En Leonardo excel·leix en infinitat d'arts i disciplines culturals, en ciència i fins i tot en enginyeria civil i militar. Hi poden haver persones que sense gaires estudis, i per molt intel·ligents que siguin, arribin al segle XV a dominar a la perfecció tantes matèries? Qui podia estudiar, tenir professors brillants i dedicar-se a fons amb tot això si no un noble ple de temps i de recursos?

7.- Un altre dels primers biògrafs de l'artista, en Vasari, ens diu d'ell que "en Leonardo sempre mantingué cavalls". Ho explicita així, en plural; no que mantenia sempre un cavall i quan se li moria en mantenia un altre, sinó cavalls. En ser una biografia, no tindria cap sentit informatiu que en Vasari ens digués que el mestre mantenia un cavall, perquè era una cosa ben normal d'aquella època si no eres pobre. I pobre, ho era la immensa majoria de la societat. Per això, el biògraf, ens ho explica com a notícia d'interès relatiu, però inserint-ho en el fet que adorava els animals fins al punt de

ser vegetarià i no vestir amb res que hagués estat pell de cap bèstia. Llavors, si lògicament ens està dient que sempre mantingué diversos cavalls ens hauríem de fer la pregunta simple, de qui al segle XV podia mantenir cavalls en plural? Doncs un noble adinerat que pogués accedir al luxe d'avituallar i cuidar en perfecte estat –coneixent el pensament de Leonardo– aquests bells animals.

8.- Un altre detall ínfim, però interessant, és el de la informació d'una determinada peça de vestir que sabem que algun cop duugué: les túniques roses. El biògraf modern Robert Payne ens en fa un bon aclariment: "Sabem que quan caminava pels carrers de Florència, la gent s'aturava per mirar-lo. Coneixem, també, que vestia les curtes túniques roses, les quals eren vestides per la noblesa"[7]. I rebla seguidament: "Li afavoria el color rosa, el qual era reservat per a la noblesa, que li pertocava a través del cantó familiar de la seva mare."[8] Si eren peces de vestir dutes per la noblesa, serà que les vestia l'artista –no pas per reivindicar la noblesa de la seva mare, de qui tothom ha omès el nom–, sinó senzillament perquè ell havia de formar part d'aquest estament i volia vestir aquella peça perquè li agradava. Detall que es vindria a sumar a la imatge que d'ell ens ha arribat: algú molt polit i net, de gran bellesa física, pentinat amb delicadesa i estil: coses que no semblen provenir d'un passat d'il·legitimitat al camp rural de la Toscana.

9.- Els viatges d'en Leonardo són un dels altres temes per plorar de riure o de pena quan llegeixes el que en diuen els grans entesos. A tall d'exemple veiem quina perla ens diu en Nicholl: "El seu interès pels viatges exòtics fou sorprenentment escàs, i els seus moviments estigueren sempre circumscrits a un àmbit bastant reduït: cap al sud gairebé no va passar de Roma, i sortí d'Itàlia per primera i última vegada quan comptava seixanta-quatre anys"[9]. I la cirereta del pastís de bolets al·lucinògens: "En un temps es va creure que cap al 1502, Leonardo havia viatjat fins a Constantinoble, però aquest hipotètic viatge no quadra amb els testimonis amb què comptem"[10]. Com es pot ser així? És ben clar que hauria anat a la ciutat otomana, perquè hi desenvolupà sobre paper dibuixos per a la construcció d'un pont magnífic. Un projecte que, fins i tot, es pot catalogar de futurista. Que ho va fer amb la imaginació? Sí, igual com ha pintat muntanyes que difícilment poden ser imitades sinó s'ha estat a Montserrat. És clar. Jo crec que en Leonardo va viatjar i molt, i no només per territori europeu, sinó que, en algun moment de la seva vida, féu un viatge a Orient que segurament el degué dur fins als confins coneguts aleshores. Com a possible demostració us adjunto un comentari extret dels seus escrits, que parlen d'un dibuix seu: "Aquest instrument s'utilitza a la mar de l'Índia per pescar perles, i està fet amb cuir i nombroses anelles metàl·liques, perquè la seva forma es mantingui i el mar no el torci. El company es queda a dalt, esperant a la barca. Mentrestant, el seu soci pesca perles i corall, i du ulleres protectores fetes amb vidre per a la neu i una cuirassa amb pues per als peixos"[11].

A mi em sembla que tot aquest paràgraf fa referència a quelcom que ha estat vist in situ. La forma d'explicar-ho és d'una cosa viscuda, no pas llegida ni explicada. I si no m'equivoco, qui podia viatjar fins a l'Extrem Orient en aquella època i que no fos mercader d'ofici? De nou topem amb algú que té els diners i la posició per permetre's un dispendi tan gran de temps i de calés: un noble.

Amb tot això no demostrarem efectivament res de res, però el sentit comú –que sabem que és el menys comú dels sentits humans–, ens fa entendre que les coses no han de ser quadrades només perquè alguns ho vulguin així, cansats de copiar les falsedats dels llibres i documents que ens han arribat manipulats i incapaços d'aplicar la lògica a les coses més que dubtoses.

David Grau
26 d'octubre de 2012

NOTES

[1] Vegeu JORDI BILBENY, *Leonard i la casa reial catalana d'Itàlia*. Un intent de desfalsificació i restauració biogràfica. Document de recerca. Institut Nova Història. Març del 2010, p. 15-16.

[2] ROBERT PAYNE, *Leonardo*; Doubleday & Company, Inc.; Nova York, 1978, p. 5.

[3] Vegeu JORDI BILBENY, L'escut d'armes d'en Lleonard i les armes reials catalanes. Document de recerca, Institut Nova Història, juny del 2010, p. 2.

[4] Vegeu PAOLO PELLEGRINO, Els mecenes d'en Leonardo. Article, Institut Nova Història.

[5] CHARLES NICHOLL, Leonardo. El vuelo de la mente, Santillana Ediciones Generales, S.L., 5ª ed., Madrid, 2006, p. 358.

[6] MARTIN KEMP, Leonardo; traducció de Juan Carlos Rodríguez Aguilar, Fondo de Cultura Económica, Breviarios-557, Mèxic, DF, 2006, p. 25.

[7] R. PAYNE, ob. cit., p. 14.

[8] Ídem, p. 15.

[9] CHARLES NICHOLL, ob. cit., p. 307.

[10] Ídem.

[11] MATHEW LANDRUS, Los Tesoros de Leonardo da Vinci; Ediciones Librería Universitaria de Barcelona, S.L., 2A edició, Barcelona, 2007, p. 60.